

ACC. N:R M. 11873:1.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Annette Jonsson
 Härad: Frösta Adress: Åspinge
 Socken: Ö. Åspinge Berättat av: Deusamm
 Uppteckningsår: 1951 Född år 1881 i Åspinge

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Luf 80

Öknamn, Talesätt, och skämt om olika bygders innevånare.
Öknamn. Folk i andra socknar kallades udansömmare, udandärta.
 I samband med ortsnamn. Gländolan (orten gländan) fan på timman
 (ort. Timan). Benarja kokrämmer. Ungajö tattr. Vrams store benner.
gåusa bennerna, ben derna längre ut mot skatten. släbba. skoböjdare.
 I Härby var ju omkr. sekelskiftet flera bemärkta personer. Bhand folket
utan kring var de härby harrskab. Där var fattiklepparen (en advokat)
härby nämndemän. en grupp stosherrar som dagligen träffades på gästgivarer
 Där var lämpalassen, kajjonen, var alltid till hands. Och skräcken, Brask
 som satte syndare i raskens rike. Gamla krängan som alltid porera tingen
 Så var där alla som gick under namnet härby gesäller. De var både
 de som arbete hos fabrikörer, men även vrak som kom ut vägarna. Där var
 logi på flera ställe. Gamla elbomskan hade en del, annars fick Brask dem.
Härby skittejär, som soga och lånade allt bråde, o skittejärns rälla (en rullebör
 som han hade.

Ordspråk och Talsätt. Smälänninga, och Gänge har ju varit kända
 för sin knickhet. Di sa alltid smälänningen e liden, men män har han för
 tie. Där e liled ho å stort ved. Vid marknaderna kom smälänninga, gänge
 blekinga med fisk, lasegäbbka. Från Liatorp kom alltid en liasone.
 Villkallinge, från villands by Farsinga, di sa alltid, de va sin di kom vres
 farborodd her så va di gränbledia. Om skobäjdare, folk i skogsbygden
 saar di alltid för hättadgna. Ett gamm utt. lura dumma bönder. Kom en smälänning
 i lag med dem, gick de i bland som di sa di handlar e vandter å vännen fira styg
 ver i äjn. Ett utt om en smälänning, han flaur engem hann får säse mark.
 Smälänningarna har varit spickliga i stöjd om stäcken så di han kan ente
 tälja ke en peng å stau i möddlingen. Ett utt en smälänning han göra med
 män en stäcke vännen ee om. Liden lue vältar stort last.
 När en smälänning kom med en ke till marknads, sa kokrämmaren den ble
 kra som klähängere, han känne hänga socken på äjn knäck å huan på den
 andre i gänge och smäländ. Sela di om jedabäjde, i skobäjden vanga harre
 på stäcken stäbesä. En ransa som en gamm sata om i gänge hade en person
 köjnt jordslycke. De va trätan fejna langt så smalt så han känne ente
 vännä på de, å han känne för en jed hävst sjunde är de han köjnt för eds

Min far, tala till om, i göinge (där var han född) var en torpare som gick i förbund med den onde, di skulle dela gårdan. Först skulle den onde ha de som ble svan jors. Då sattes torparen gannstjälles, så fick den onde faned, de var ju ovan jorden, året efter ville inte de onde gå in på de, han skulle då ha de som blev i jorden. Då sådde torparen såd, så fick den onde ingenting då heller. Sen gav han upp. Torpare, och småfolk tala alltid om säu sköppa, å fåu sköppa. Folk, särskilt arbetare och småfolk har alltid uttr sig om småula o sonna bönder. En gam sed som di brukade ha när di kalla på tjänarna om morgonen nu får ni seda upp fåu bröed mutas. Sen har de varit ett ordstäv när bröed mutas, ni får seda tilliars upp å ejda. Di som var särskilt omse, va högärbömmen, di får de mästa dro se rika. Di som hade lättare arbete kallades hadhänna, hadhänna arbe. Var de inte riktigt grovblit räknades de ju inte. Talesätt om folk i allmänhet. Sältna bömmen, riga storbömmen, välmännenes skäbbes, harregäurs folk, köppstafolk, stakkala, ett gam uttr om stakkala de e såddna som gåur på länna lös, å får hoed i ett knyde. Tändre tider var de i flertal, di tala om da dryare, enghydes folk, tänge, vandrarnes folk, brätänge, räktitt arbetsfolk. (stark arbetskraft)

Jag minns för omkr. 50 år sen var här en smålänning som hacka svär hos en bonden. Han hade ju lite betalt, hans utb. var, stakkars katjoan, ja fann på faysa å svälta å fara illa. ~~faj~~ (svälta o fara ska utb. på småländska med sje ljud, men jag kan ej skriva så). Di som minns honom utb. ofta den ramsan. Gårds utb. alltid ojn, bejon, stojn, ojnegrojon. Där har di alltid gjort ojnekära somau jänekära, skajnekära. Di tala om näre prau byona sandjerdem mot sku Gamla talesätt, när Tängelsåsa hjul skulle uppför en backe. sa di, vi hjät pres åd, vi hjät pres åd. Men när di skulle ner om backen, haur behyttar se, haur behyttar se. När en skjuts skulle upp om Rickarums län, sa hjuten opp om en backe, å när om en li, (ideligen). När järnvägen här kom till, så i början var loken små, så di gussta ju förskräckligt när di kom från Hörby! Då härmå di så, låget åis, backakjitta, backakjitta, falkfitta, falkfitta. De senare syfta till, att järnvägen gick i konkurs. När en smålänning hade pengar, eller förtjänst, märktes de nog mäst på hans glättiga humör. Nu, o smålänningen, gla i sin själ. Di sa alltid en smålänning o allri glöare en naur här kan lura folk. Däremot om en bleking var utb. blekingarna o strisingta, å stritvada

På marknaderna då krämman utgjöd sina varor gick de i en svada, så
 oerhört så de kan inte beskrivas. Många ramser finns ännu kvar bland de
 äldre. När göringen bjöd ut sina alster. Köp horstsker, smau glöttas köer,
 stora söles köer, skeakroga, beskäreshorn, fältekniva, snärstakever, allt de
 billiga priser. Där e lia, slipestaina, vastaina, dässalusa, haspa, krega,
 allt ha di behöver. När di gamla färsktjäringerna va där, hade di en
 målföre som gick så ingen kan ramsa upp det så flytande, och de språket
 där e lömmenäscluga, vida, å blåu, färkte, storrudded, smårudded, fronsatärk
 te, vida, å ränned, färkte, tvärränned å langränned, granna färktesbäume
 hos kagetjäringerna stod även munnen på vid gavel. Köp lid au me, här
 å styverskopet, öresbälta, firastyerskrenglor, sockerpenng, köp får en kärsköt
 ling. Hos sitta krämarna var alltid stäm, en ramsa som jag som ung häde
 ska de va silt, här e levanes go silt, fick stora å lunga som sajser.
 En sitta tjäring från Rää stod där var torsda, hon skrek på alla, ska de
 va lid silt, så tog hon en fyra ailler i haur näve, så ramsa hon upp
 sekken grann silt rö i ynen, grön i röggen sekken grann silt bäders
 en flösk, så stängde hon ner silt. Sen tog hon nya, de gick i etb.
 Då limhamns tjäringerna var torsdag kom till Hörby med sina siltböres

Då lät de alltid en röra vid stationen med fjäringar och börer. En gång när de skulle hem, kom en kare och fråga stinsen, hur snart går siltataged till Mahmö. Han så tiden, men i blann följes en änka tärsk mä.

En siltgäcke som hädde i kring mä häst ä kärre hade de länge en ramsa efter. Han stanna ju överallt, så kunde han inte släppa binnmen utan han höll i den men han skrek i dörrar, eller fönster ska de va silt i da mor farsker, älla så pro kör ja. i mären kommer ja mä silt om ja lever, älla kommer ja mä tärsk. Tärsk bevaras ga silt traj dater vaten.

Bönderna har ju alltid varit ordad för sin snålhet med mat. Gamla har ju talat om dylikt. Jag minns också ordstäv. En dräng fick en gång en tunn skiva ost till brödet, så höll han den mot fönstret ä ka, gu ska kor ja has fänd min syn i gen, ja kan saj te kärkan. En samse om tjernarnas klagan vi ha säse sätta da i ugan, söndan suldritt. Vi fau säsa melk ä brö te vi betar trätta sul sar vi abri. En dräng har sagt han tjerna has en bonne si feck kjernemelk trättan ganga i ugan, suldr feck vi lida västanom. Den berättelsen har jag hört, om ärtsojyan, den ene ärtan kalla ja den andra, häur edu här e ja. En berättelse om en bondmansa som inte kunde se drängen bag skatubanken, när di ätit potatis. Han tyckte han ätit för myg
6

Min far berättar, en man i Gösinge fundera ut ett knep att försöka
hura, eller pröva som han sa fruntimmerens förvedamhet. Han fänga ett helt
getingbo, stoppa de in så han visste säkert di inte kom ut av sig själv.
De la han i en korg och stängde. Så om ändan tog han korgen med när han
gick till kyrkan. På ett ställe under vägen gick han in och fråga om korgen,
fick stå men han gick i kyrkan. De fick den. Nu sa han, ska vi se om fruntim-
meren la va å lätta i hären. Men di skulle ju tötta lid å se ja där va.
Då for alla gedingarna ud ä över dom, ä över allt. När han kom va där en ay, ä di
skällde ja, sa han ja feck ju töv å sätta hären. Ja skulle pröva om vi känne ha va
å söra den.

För tala om en drängpojke, också i Gösinge som skulle ta tjänst, så var han enfaldig.
Där va när inbilla nom, nu naur du kommer, faur du bra mad, får de e en snäll
mora men du ska gjda egg så meed hun sätter de de. Naur han kom så feck han
gräd. Han aud ä berättat, så han visste se engan rau, tömna föra han ente.
Naur han fömt de fadad, tänkte moran de va en rysch jängastakka s får-
södden, så hun kom mä ett till. Då gräd han å sa, antans ja faur va här, älla ej
kan ja ente gjda mäs. Så förstod hon di hade drevet med honom.

En berättelse om en dräng som blev befalld att smörja vagnen. Han smorde överallt, han tänkte här e ju så gott om smörja så han klarte över allt. Till sist på kuskbocken. När di då kom, sa han, ja her smort överallt men mäst där herrn såd akalle seda.

För i tiden var fattigdomen stor. De hörde man ofta de utt. Han en läsa en sill när gang furs en kanga en hank i, å hänga den i häftvel, så titta på den å bida bida. Han en furd fatt en sillrämpa furs en bara sua på den så länge där e nåd igen. Jag minns en berättelse, en fattig torgare som hade många glöttor när de var värst fick di tugga. En gång kom han till en bonde å bad om lite. Då svara den, du kan skeeka skeeka glöttorna i skäven å bida knappa.

Torgaren tog de så hårt vid sig så han gick å hängde sig.

Gam. ordstär, fäsmad, å tuggemad, e hart å bida i.

Gamla har ofta talat om missväxten på 1850 talen, jag tror de var 1857. Di som tjäna så, derå känne vi ente, faw hällten ha vi behövel, sul va där ingen tanke på. Somhänninga sökte sig gärna neråt Skånestätten. De har ju alltid varit en dro att släbbona är i välmåga. Nu är de ju städerne som drar.

Förhållande till folket i nom byn kunde i flera fall heda till osämja som vara, ända till nästa generation. De var förr så, att byn var delad i flera gilletlag. Var de då så att någon blev utesluten vid gilletillfälle blev de ju så galech så i bland blev där ingen sämja mer. På den tid innan ribola bör blev hostiga, var de ett krätsämne. Många gick ju i tilska på andras, men många gick ju o plöcka och sålde. Där som var en ägare som var hestheraad, eller hat var emellan, kunde di skicka arga hundar, eller en ilsken hjur, eller kom han själv, skällde, och körde dem i väg, samt tog lären. Tre adur har där kunnat bli kängvarig osämja om di har gått in på andra di som har varit slagna med stängsel har ju kreaturen gått över. Ett skäl som har lett till stor ofrid har var markvägar. De har i bland gått så långt så landmätaren har fått till. Väg har gått över flera äger så har de börjat med hi inte blivit stängda, eller gått i tu. Sen har de gått så di kommit i stor osämja. Samvägar som flera markägare begagna har också lett till osämja. När den skulle lagas tyckte den ene, att den andre begagna vägen mer. Här har i allt mitt minne varit ett kv på stämmor, de har ju varit hela socknen. Gubbarna har ju hållit ett faselit väsen. Värst var de i Bruce's tid, han kunde inte ta rätt på dem 9.

På auktioner, och på marknader, där kunde ju folk komma samman från
långa håll. Di gamle tala om då di kände stadsreser där blev di bekanta med
både krämare, och andra. På gille har många sammankräffande skeff. När di varit
på gille hos släkt i utsocknen har de kunnat bliva både varaktig sömja och tväster.
De händer ju ofta att nyinflyttade, eller någon yngre som har andra åsikter
än di äldre, där blir hin, både inbördes, och på sammankräde.
Många småläringar, e göingar har dragits neråt under den s.k. skrätidem
för omkr 80, 90 år sen. Sen drag di andra efter sig. Hantverkarna hade sitt yrke
flickarna tog tjänst. Så kom rattares, och de som mycket sammankräff folk är
bestfälten. Där var på sin tid både frostinga, färvinga, gäringa, göinga, e som-
läringar, samt blekinga. Och så polacker på sin.
Där blev ju en korsning på alla frondering. Di fick känna folk från fjärran
ortens. För var de ju så, att stadsborn tala om därma skitba binner.
Lantborn utbr sig de fina hjälpsstafyled. Ett gamm uttal som man hörde till
Vårre ente binnens skitba labb, hade ente hjälpsstafolked sin fine flabb.
Ett annat, vi fåu gno så stakona fåu tid å ejla.